

@educació

QUI ÉS? QUÈ FA?

EL PSICOPEDAGOG,

REpte DE FUTUR EN

L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

@special

Maria Antich
orientadora de Pius XII i

professora associada al departament de Ciències de l'Educació de la UIB

No hi ha cap dubte que l'escola ha sofert multitud de canvis en les darreres dècades, i possiblement aquests continuïn en els pròxims anys a un ritme prou accelerat. Les exigències i les demandes de la societat així ho requereixen. Un dels canvis que han tengut lloc a l'entorn escolar ha estat la incorporació de nous professionals. En les següents línies parlarem de la incorporació d'una nova figura, el psicopedagog (l'orientador), en els centres educatius.

Malgrat que han passat una sèrie d'anys des de la seva incorporació als centres -especialment als centres de secundària-, avui, encara, hi ha una certa confusió sobre el seu paper dins l'organització escolar. I això que ha estat força debatut des de diversos àmbits (els propis orientadors, la resta de professionals que treballen als centres, l'administració, etc.), però pareix que les funcions no estan prou definides i concretades.

El psicopedagog és fonamentalment un especialista en orientació i intervenció psicopedagògica⁽¹⁾. Un especialista, per tant, que ha de desenvolupar les seves funcions a l'àmbit escolar amb els alumnes, amb el professorat i amb les famílies com a tècnic assessor, però que també pot exercir com a docent.

De totes formes, la majoria d'estudis entorn del perfil professional i funcions del psicopedagog el definixen com a assessor dels processos educatius i de les institucions escolars⁽²⁾. Per tant, les competències⁽³⁾ que s'exigeixen al psicopedagog per desenvolupar la seva feina són molt àmplies, segurament perquè encara no hi ha una definició

concreta de quin és el seu paper, com hem esmentat abans.

La incorporació d'especialistes en psicopedagogia en els centres es basa fonamentalment en:

* El títol 4 de la LOGSE, que fa referència a l'orientació educativa i professional com un dels factors que afavoreixen la qualitat i la millora de l'ensenyament, i que dona protagonisme a l'orientació educativa i psicopedagògica.

* L'opció per un model comprensiu, és a dir, d'atenció a la diversitat i necessitat de recursos especialitzats en atenció a la diversitat, la qual cosa afavoreix la definició del treball psicopedagògic com a recurs especialitzat d'atenció a la diversitat.

Ens centrarem, fonamentalment, en el present article en les funcions que desenvolupa el psicopedagog dins els marc d'intervenció amb l'alumnat amb necessitats educatives especials i en l'atenció a la diversitat, però sense deixar de banda altres àmbits d'actuació que guarden una estreta relació amb aquests dos que hem anomenat.

Quant a les funcions que pot dur a terme un psicopedagog en un centre escolar, es poden anomenar, entre d'altres i fent especial referència a l'atenció a la diversitat, les següents:

- * Fer detecció i diagnòstic de la realitat escolar i/o d'alumnat objecte d'intervenció.
- * Elaborar programes educatius.

El psicopedagog és fonamentalment un especialista en orientació i intervenció psicopedagògica⁽¹⁾. Un especialista, per tant, que ha de desenvolupar les seves funcions a l'àmbit escolar amb els alumnes, amb el professorat i amb les famílies com a tècnic assessor, però que també pot exercir com a docent.

* Participar en l'avaluació dels diferents documents (PEC, PCC, P, etc.), per a l'assoliment d'objectius, de programació,... proposant estratègies de millora.

* Assessorar el professorat en l'elaboració de plans d'intervenció individual, grupal i comunitària.

* Potenciar la implementació de programes, d'iniciatives, de coordinació, etc. dins l'àmbit escolar.

* Facilitar i fomentar experiències d'intercanvi entre els diferents professors, aportant espais de reflexió formativa.

* Participar en la planificació i la programació del pla de treball anual del centre escolar (en l'àmbit psicopedagògic).

* Assessorar el professorat en la detecció de problemàtiques psicopedagògiques individuals i grupals de l'alumnat.

* Donar suport al professorat sobre l'alumnat amb necessitats educatives especials.

* Donar atenció a grups o alumnes en situacions de conflicte, i que no poden assolir els objectius del pla de treball.

* Elaborar el diagnòstic psicopedagògic de l'alumnat de centres escolars.

* Participar, conjuntament amb altres professionals (professorat, logopedes, professorat de suport,...) en el disseny d'estratègies d'intervenció que facilitin la prevenció de possibles problemàtiques, així com la participació en l'elaboració d'adaptacions curriculars.

En el mateix sentit, Rosselló i De la Iglesia (2000:279-280) comenten les tasques i funcions que pot exercir el psicopedagog quan treballa en una institució escolar:

- Percebre les principals inquietuds de les i dels mestres, el seu llenguatge, la seva manera de parlar i fer.

- Facilitar la posada en pràctica dels plans de canvi i millora.

- Contribuir a la (in)formació sobre temes derivats a les adaptacions curriculars que es portaven a terme.

- Adaptar els llibres de text i dissenyar activitats d'aprenentatge per als i les alumnes de

nee.

- I, finalment, aprendre a guanyar-se la confiança i el respecte dels i de les mestres.

Ara bé, si ens situam en una perspectiva històrica, la creació dels equips multiprofessionals i els serveis d'orientació escolar i vocacional l'any 1982 va permetre la incorporació de psicòlegs i de pedagogs a aquests serveis. Amb el temps les dues figures han anat desenvolupant les seves tasques indistintament (en els equips i com orientadors en els centres de secundària), originant la sobreposició de les seves funcions, sense tenir en compte la simbiosi professional del psicòleg i del pedagog, amb antecedents i experiència diferents, per la qual cosa les possibilitats poden ser diverses. Aquest fet va aconsellar la creació d'una nova llicenciatura, la psicopedagogia, que aplega coneixements provinents de la psicologia i de la pedagogia, i que dibuixa el perfil d'un nou professional. Els eixos bàsics de la seva formació en relació a l'atenció a la diversitat i les necessitats especials se centren en:

* L'acció psicopedagògica dins l'escola.

* El treball psicopedagògic no entès com a intervencions puntuals sinó en un context integral dins la comunitat educativa.

* L'acció psicopedagògica indirecta, per orientar l'acció docent.

* La intervenció per la diversitat, la multiculturalitat, etc. de l'alumnat.

* El treball en els processos d'ensenyament-aprenentatge.

Consideram que aquests eixos d'intervenció són els que han de definir i concretar les funcions dels orientadors dins els centres escolars. Són els que haurien de determinar les tasques fixes, entre d'altres: l'atenció a alumnes amb nee., la participació en la flexibilització de grups, la col.laboració en

el diagnòstic inicial, l'ajut en la preparació del PAT, l'orientació a alumnes, etc. I saber compar- tir-les amb altres tasques que sorgeixen de la vida del centre: ajut a la coordinació pedagògica, pro- blemes de disciplina, adaptació, ..., grups de tre- ball, etc.

En aquest sentit Del Rincón (2001:63) diu:

"Junto con estas consideraciones, tene- mos que recordar una cuestión de importancia capital: la intervención psicopedagógica, y en especial la labor del psicopedagogo, forman parte de un sistema que denominamos "centro educativo", en el que interactúan, a su vez, los elementos que lo componen: personales, técni- cos, coordinación, gestión, etc. Pero su acción también se desarrolla en conexión y bajo la influencia de ámbitos como la atención a la diversidad, la metodología empleada en las aulas, las formas organizativas del instituto, la perspectiva desde la que se abordan las res- puestas educativas a los alumnos con necesida- des especiales, las concepciones sobre la orien- tación y la educación misma, las actitudes del profesorado, la intervención de los equipos psi- copedagógicos, etc".

Tanmateix, consider necessari precisar algunes qüestions entorn a les actuacions dels psicope- dagogs en els centres:

- Ser un professional sensible a la diversitat no significa la identificació exclusiva amb els alumnes que tenen dificultats, encara que el psi- copedagog haurà de desenvolupar -com la resta del professorat i alumnat- al màxim les seves capacitats i habilitats perquè se sentin compe- tents.

- Cada centre ha de situar l'orientador en fun- ció de la seva realitat. Això significa flexibilitat, treball en equip i recerca d'estratègies conjuntes. El psicopedagog ha de tenir cura especial de la coherència del conjunt d'actuacions, de manera que totes formin part d'un pla consensuat d'aten- ció a la diversitat.

- Assessorar significa fer costat, acompanyar, col·laborar. Tot professional que forma part de d'un centre no pot oblidar que ha de: saber, saber fer, saber estar i saber ser.

- Ha de existir un espai de reflexió per a l'o- rientador/a en la recerca d'identitat i en les aporta- cions que fa i pot fer en un futur dins l'escola. I per això cal posar en marxa la creativitat, la ima- ginació, l'experiència i la maduresa vivencial.

Situar el psicopedagog (l'orientador) dins l'engra- natge del centre ha estat i és una tasca difícil.

Donat que és una professió relativament nova i amb escassa tradició, caldrà que passi un temps abans de poder fer una vertadera valoració sobre la seva aportació en la qualitat de l'educació.

Bibliografia.

- * Bisquerra, R. i Alvarez, M. (1998). *Concepto de orientación e intervención psicopedagógica*. En Bisquerra (coord.) *Modelos de orientación e inter- vención psicopedagógica*. Barcelona. Praxis.
- * Del Rincón, B. (2001). *El psicopedagogo en los centros de secundaria*. En Del Rincón, B. (coord.) *Presente y futuro del trabajo psicopedagógico*. Barcelona. Ariel.
- * Fernández Sierra, J. i Carrión, J.J. (1999). *De orientadores a psicopedagogos: la formación de un nuevo profesional*. En Fernández Sierra, J. (Coord.) *Acción psicopedagógica en Educación Secundaria: reorientando la orientación*. Málaga. Aljibe.
- * Rosselló, M.R. i De la Iglesia, B. (2000) *Què pot aportar l'estudi de casos a la formació inicial i per- manent de llurs protagonistes? Els aprenentatges assolits en una recerca col·laborativa*. En Del Carmen, L. (ed.) *Simposi sobre la formació inicial dels professionals de l'educació*. Girona. Universitat de Girona.

Notes

- (1) Entendemos la orientación y la intervención psi- copedagógica como el proceso de ayuda continuo a todas las personas, en todos sus aspectos, con obje- to de potenciar el desarrollo humano a lo largo de toda la vida (Bisquerra i Alvarez, 1998)
- (2) Un psicopedagogo es un especialista en proce- sos educativos cuya tarea básica será dinamizar y colaborar en la educación institucionalizada, espe- cialmente en la obligatoria, en sus aspectos organi- zativos y curriculares, que además ha de asesorar y, a veces, atender los problemas leves de aprendizaje, integración diversidad... (Fernández Sierra i Carrión, 1999)
- (3) Entenem per competència les capacitats, cone- xements, habilitats i destreses, estratègies i actituds que té una persona per realitzar una determinada feina.

